

- ном судопроизводстве : метод. пособие / Л. М. Карнозова. — М. : Ин-т права и публ. политики, 2009. — 79 с.
4. Максудов Р. Р. Восстановительная медиация: идея и технология : метод. рекомендации / Р. Р. Максудов. — М. : Инт права и публичной политики, 2009. — 72 с.
 5. Миловидов К. С. Вор должен сидеть... в семье // Вопросы ювенальной юстиции. — 2010. — № 1. — С. 17–20.
 6. Сучасні стратегії міліції щодо профілактики правопорушень серед неповнолітніх : навч. посіб. / Л. І. Мороз, Р. Г. Коваль, Н. М. Прокопенко [та ін.] ; за наук. ред. Л. І. Мороз. — К. : Вид. Паливода А. В., 2008. — 210 с.

Анотація

Крестовська Н. М. Сім'я у сфері дії ювенальної юстиції. — Стаття.

Проаналізовані міжнародні та національні правові акти щодо участі сім'ї у діяльності системи ювенальної юстиції. Запропоновано посилити роль сім'ї у процесі ресоціалізації неповнолітніх правопорушників шляхом створення відповідного інституту у законодавстві про ювенальну юстицію.

Ключові слова: ювенальна юстиція, сім'я, кримінальне провадження у справах неповнолітніх, примусові заходи виховного характеру.

Аннотация

Крестовская Н. Н. Семья в сфере действия ювенальной юстиции. — Статья.

Проанализированы международные и национальные правовые акты относительно участия семьи в деятельности системы ювенальной юстиции. Предложено усилить роль семьи в процессе ресоциализации несовершеннолетних правонарушителей путем создания соответствующего института в законодательстве о ювенальной юстиции.

Ключевые слова: ювенальная юстиция, семья, уголовное производство по делам несовершеннолетних, принудительные меры воспитательного характера.

Summary

Krestovska N. M. Family in the sphere of juvenile justice. — Article.

International and national legislation on the participation of families in the activity of the juvenile justice system. Strengthening of the role of family in the rehabilitation of juvenile delinquents by creation of the corresponding institute of the juvenile justice legislation is proposed.

Keywords: juvenile justice, family, jurisdiction on the criminal juvenile issues, pedagogical measures.

УДК 347.122-053.81

О. Є. Проць

МОЛОДЬ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА

Молодіжна проблематика завжди цікавила науковців різних галузей знань: психології, педагогіки, філософії, соціології, політології, права. У сучасній Україні, незважаючи на широкий спектр досліджень, помітним є брак праць загальнотеоретичного характеру, які б висвітлювали статус молоді як суб'єкта права.

Характеристика молоді як суб'єкта права потребує чіткого визначення самого терміна «молодь». Законодавство України встановлює: «молодь, молоді

громадяни — громадяни України віком від 14 до 35 років» (ст. 1) [1]. Нижня межа віку молоді визначається тим, що саме у віці від 14 років фізична особа має неповну цивільну дієздатність, отримує можливість брати участь у трудових, сімейних та інших правовідносинах. У 2004 році шляхом внесення змін до Закону України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» було підвищено верхню вікову межу молодості з 28 до 35 років. Така зміна неоднозначно сприймається громадськістю і науковцями. Так, С. Р. Оленич вважає, що таке підняття вікових меж молодості, попри свій позитив, має і негативне забарвлення, що виявляється у посиленні патронажу над молоддю з боку суспільства і держави, ускладнює процеси становлення суб'єктності молоді [2, арк. 9]. На нашу думку, цей крок законодавця слід сприймати як позитивний та перспективний, націлений і на залучення більшої кількості людей до молодіжних програм і на підвищення ролі молоді у суспільному житті. Зростання верхньої межі — з 28 до 35 років — пояснюється також об'єктивними процесами в житті і розвитку людства: продовженням тривалості життя в цілому, розширенням меж середнього і старшого віку, продовженням терміну навчання і соціально-політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу молодих людей тощо.

Верхня вікова межа, попри всю її умовність, повинна передбачати той вік, у якому молода людина стає економічно незалежною, спроможною створювати матеріальні і духовні цінності, продовжувати рід, а, виходячи з реалій українського законодавства, вищеперелічені нами особливості формуються до 35-річного віку. Такої ж позиції дотримується російська дослідниця Г. Р. Ішкільдїна [3]. Сутність її авторської позиції полягає не стільки у виокремленні вікових підгруп у структурі соціально-демографічної групи молоді, скільки у встановленні максимально допустимих вікових меж особи, що може бути включена до складу цієї групи. Для нижньої межі, як зазначає дослідниця, принциповим критерієм є вихід із дитинства, що характеризується входження у працездатний період життя (14–16 років). Для верхньої межі (30–35 років) характерним є входження у доросле життя, відмова від молодіжної ідентичності, сформованість та зрілість правосвідомості. Що ж стосується посилення патерналізму щодо молоді, то воно може бути нівельоване рівнопартнерськими відносинами між державними інститутами та молоддю, а це, своєю чергою, стане можливим лише тоді, коли молодь буде сприйматися не тільки як об'єкт державного піклування, але й як повноцінний суб'єкт права.

Отже, приймаючи законодавчу дефініцію як вихідну (але не кінцеву) посилку для цілей цього дослідження, приєднаємось до критичних зауважень Д. Є. Андреевої щодо не повної її юридичної коректності, адже за межами молоді тоді залишаються молоді люди, які не мають українського громадянства [4, 14]. Між тим кількість молодих людей з іноземним громадянством та апатридів в Україні щороку збільшується, зважаючи на те, що за своїми міграційними показниками Україна є не тільки країною-донором, але й реципієнтом мігрантів, причому не тільки біженців, але й студентів, робітників, дрібних підприємців тощо.

В українській юридичній науці спроба дати визначення молоді належить Д. Є. Андреевій і виглядає як пропозиція внести такі зміни у чинне законодавство: «Молодь — громадяни України — мешканці конкретних регіонів віком від 14 до 35 років; громадяни України віком від 14 до 35 років, які не проживають у цій місцевості, тією мірою, якою їхнє перебування там вимагає від держави виконання відповідних зобов'язань незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять; іноземці, особи без громадянства, закордонні українці від 14 до 35 років тією мірою, в якій їх перебування на території України накладає на державу відповідні обов'язки». Як бачимо, за основу визначення дослідниця бере не тільки вікові межі, але й «прив'язку» до державної молодіжної політики. Використання явно оціночного поняття «тією мірою, якою...», на нашу думку, лише ускладнює практичне визначення кола осіб, на поведінку яких має поширюватися державна молодіжна політика.

Для дослідження молоді як суб'єкта права недостатньо лише вікових меж. Тому необхідно звернутися до доктринальних визначень цього поняття у суспільних науках, суміжних з юриспруденцією.

У соціологічній та демографічній науці існує низка методологічних підходів до визначення поняття молоді. Так, з позицій відомого радянського дослідника молоді В. Т. Лисовського, молодь — це покоління, що проходить стадію соціалізації, засвоює загальноосвітні, професійні та культурні функції та готується до виконання соціальних ролей [5, 7].

Як соціально диференційовану групу суспільства у вікових межах 16–29 років розглядала молодь радянська дослідниця С. М. Іконнікова [6, 2]. Г. К. Неумойнов вважав молоддю «найбільш мобільну соціально-демографічну та соціально-психологічну частину суспільства, обмежену віковими рамками, що визначають її соціалізацію, та схильну до спонтанних дій та ціннісних орієнтирів, що зумовлені характером суспільних відносин [7, 29].

На думку видатного соціолога та психолога І. С. Кона, молодь — це соціально-демографічна група, що виокремлюється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану та соціально-психологічних властивостей. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу є біологічно універсальною, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус та соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу та залежать від суспільного ладу, культури та властивих конкретному суспільству закономірностей та шляхів соціалізації [8, 6–7].

В. М. Боряз здійснив спробу застосування до поняття «молодь» діалектичного підходу, коли закінчення процесу первинної соціалізації розглядається як момент ствердження молоді як суб'єкта соціальної дії і тим самим власного заперечення себе як молоді [9, 133–134].

Зауважимо, що не всі дослідники дотримуються вузького підходу до розуміння поняття «молодь», що обмежує цю вікову категорію нижніми та верхніми віковими межами. Так, В. В. Павловський вважає, «що більш виправданим є

підхід, що об'єднує під цією демографічною групою всю сукупність індивідів з моменту народження і до досягнення ними віку 30–35 років» [10, 14]. На нашу думку, таке змішування категорій «діти» та «молодь» є не зовсім коректним, зважаючи на різні потреби та, відповідно, різну суспільну та державну політику щодо дітей та молоді. Якщо діти, передовсім, потребують захисту, то молодь — сприяння у своєму становленні та адаптації у суспільстві.

У підсумку зазначимо, що тлумачення поняття «молодь» в українській соціологічній науці має інтегративний характер, що було започатковано автором першої в Україні дисертації з проблем державної молодіжної політики М. Ф. Головатим, який наголошував на необхідності врахування не тільки вікових меж, але й особливостей соціального становлення та розвитку цієї соціально-демографічної групи, необхідності поєднувати загальнофілософський та конкретно-соціологічний підходи у молодіжних дослідженнях. На його думку, молодь є біологічним і соціальним відтворенням суспільства, єдиним джерелом трудових ресурсів, головним носієм великого інтелектуального і фізичного потенціалу свого народу та зумовлює соціальну і професійну перспективу суспільства [11, 19–20].

У найновішій соціологічній літературі узагальнюючого характеру молодь визначається як соціально-демографічна суспільна група зі специфічними соціальними і психологічними ознаками. Наявність цих ознак визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічне, суспільно-політичне становище, духовний світ перебувають у процесі становлення, формування. Молоддю зазвичай вважають (у статистиці, в соціології) людей віком 16–30 років [12, 240]. У цьому визначенні позначені не тільки вікові межі (хоча вони не співпадають з законодавчою дефініцією), але й, що є особливо важливим для цілей цього дослідження, зроблений акцент на соціальному та духовному компонентах стану молодості. Деякі науковці з певними застереженнями говорять і про соціальну суб'єктність молоді. Так, Л. Г. Сокурянська звертає увагу на формування соціальної суб'єктності молоді як складової механізму соціокультурної трансформації [13, 166–179], а С. Р. Оленіч визначає молодь як суб'єкт та одночасно об'єкт суспільних відносин [2].

Зазначимо, що соціологічне визначення молоді дає можливість віднести її до категорії соціальних спільнот. Ця категорія використовується не тільки в соціології, але й в юриспруденції. У соціології соціальна спільнота — це сукупність індивідів, які об'єднані однаковими умовами життєдіяльності, потребами, цінностями, нормами, усвідомленням ідентичності.

З позиції теорії права соціальна спільнота — це носій прав людини третього покоління (колективних прав) [14, 53–55]. Колективні права належать як окремим індивідам, що входять до спільноти, так і соціальній спільноті у цілому. Їм мають відповідати певні обов'язки з боку держави. Відповідно до Всесвітньої програми дій щодо молоді 1996 р. [15] обов'язками держави у сфері забезпечення прав молоді є: 1) забезпечення права на освіту; 2) забезпечення права на користування усіма правами людини, зазначеними у міжнародних актах; 3) досягнення гендерної рівності та заборона дискримінації дівчат та

молодих жінок; 4) заохочення толерантності та порозуміння між молодими людьми різної расової, культурної та релігійної належності; 5) обґрунтованість молодіжної політики та доступність політичних рішень щодо молоді для громадськості; 6) виховання молоді у дусі миру, співробітництва та порозуміння між народами; 7) задоволення особливих потреб молоді у сфері планування сім'ї, сімейного життя, сексуального та репродуктивного здоров'я; 8) захист, оздоровлення та покращання якості довкілля; 9) розширення можливостей для отримання освіти та зайнятості молодих людей — інвалідів; 10) полегшення долі молодих людей, які живуть в особливо важких умовах; 11) забезпечення зайнятості молоді та ліквідації експлуатації дитячої праці; 12) надання послуг у сфері охорони здоров'я, включно боротьба з такими хворобами, як малярія та ВІЛ, захист від вживання наркотичних речовин, зловживання алкоголем та тютюном; 13) забезпечення участі молодих людей у процесі економічного розвитку та отриманні вигод від цього.

Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» 1993 р. теж висуває певні пріоритети, децю відмінні від зазначених у міжнародному акті, зважаючи і на специфіку національної молодіжної проблематики, і на те, що цей акт з'явився раніше, ніж міжнародний акт. Серед них: 1) працевлаштування, зокрема, забезпечення першим робочим місцем та роботою у поза навчальний час (ст. 7); 2) підтримка підприємницької ініціативи та діяльності молоді (ст. 8); 3) підвищення рівня життя молоді, зокрема, за рахунок різного роду соціальних виплат (ст. 9); 4) сприяння у покращанні житлових умов молоді, зокрема, шляхом надання пільгових кредитів на житлове будівництво за рахунок бюджетних коштів (ст. 10); 5) гарантування прав на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок. Зокрема, такими гарантіями є надання пільгового державного кредиту на отримання освіти, розвиток молодіжного туризму тощо (ст. 11); 6) гарантування прав на охорону здоров'я, заняття фізичною культурою і спортом (ст. 12); 7) забезпечення правового захисту молоді (ст. 13); 8) визнання права молоді на створення та діяльність молодіжних громадських організацій (ст. ст. 14–15). Таким чином, законодавцем передбачено правовий механізм реалізації молоддю своїх прав та інтересів шляхом вираження єдиної колективної волі, що опосередковується через молодіжні організації та рухи [16].

Зазначимо, що діяльність молодіжних організацій, які репрезентують інтереси найбільш соціально активної частини молоді та мають у своєму арсеналі комплекс прав на участь у визначенні засобів їх державної підтримки (наприклад, право на внесення пропозицій в органи державної влади, участь у підготовці та обговоренні проектів державних програм у сфері державної молодіжної політики та ін.) є найбільш яскравим прикладом самостійної та безпосередньої реалізації своїх прав молоддю як суб'єктом права. Крім того, молодіжні громадські організації самі по собі є колективними суб'єктами права. Їх діяльність пов'язана, перш за все, з реалізацією прав та представництвом інтересів молоді в цілому та окремих її груп. Видається, що в сучасному інформаційному і водночас атомізованому суспільстві можна ставити питання і про

залучення до правового життя таких поки що неінституціоналізованих на офіційному рівні об'єднань молоді, як молодіжні рухи та молодіжні мережеві спільноти [17, 2].

Отже, національне законодавство та міжнародне право визнають молодь носієм певних специфічних прав (в яких імпліцитно закладені й обов'язки), що є серцевиною правового статусу будь-якого суб'єкта права (зокрема, ювенального правового статусу, категорію якого увела Н. М. Крестовська [18, 278–285]), а також як бенефіціара окремого напрямку державної політики. Більше того, спеціалісти з державного управління доводять, що молодь є суб'єктом (а не об'єктом) державної молодіжної політики [17, 12].

Вихідним положенням обґрунтування ідеї молоді як суб'єкта права є також концепція С. І. Архипова, відповідно до якої суб'єктом права є сукупність втілених у спеціальній юридичній формі (у формі юридичної особи або індивіда) правових властивостей людини [19, 7]. Автор не зводить поняття суб'єкта права до праводієздатності, наголошуючи на його багатоаспектності, одним з проявів якої є правосвідомість. З цієї загальної основи виникають усі інші суб'єкти права, до яких С. І. Архипов відносить корпорації, народ, нації, державу. На нашу думку, міркування слід продовжити, визнавши статус суб'єкта не тільки за юридичним особами, народом та державою, але й за соціальними спільнотами, у тому числі за такою соціально-демографічною групою, як молодь.

Фактичне визнання молоді як суб'єкта права відбулось уже тоді, коли в Україні було ухвалено Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 р.) та прийнято Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 р.). Причому Україна серед країн СНД стала піонером у формуванні державної молодіжної політики та ухваленні актів ювенального законодавства.

За роки незалежності в Україні сформовано механізм координації молодіжної політики, який сьогодні включає, зокрема, Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Верховної Ради України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Діють відповідні структури з питань роботи з молоддю місцевої виконавчої влади. Разом з тим на сьогоднішній день соціальні проблеми молоді виявляються «розщепленими» між різними центральними органами виконавчої влади. Звісно, така дисперсія не йде на користь державній молодіжній політиці, а координація її реалізації наразі залишає бажати кращого. У цьому сенсі вважаємо передчасною ліквідацію Національної ради з питань становлення та розвитку молоді при Президентові України, тим більше, що до компетенції новоствореної Громадської гуманітарної ради при Президентові України молодіжна проблематика не увійшла. Водночас як позитивний крок слід розцінити заснування посади Уповноваженого з прав дитини при Президентові України, до кола питань якого належить захист української молоді віком від 14 до 18 років.

Серед основних складових механізму формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні є прийняття нормативно-законодавчих актів, проведення парламентських слухань та підготовка щорічних доповідей про

становище молоді, діяльність структурних підрозділів з питань молоді, створення соціальних служб, розробку та реалізацію цільових комплексних молодіжних програм, бюджетне фінансування державної молодіжної політики, утворення спеціальних фондів.

На сьогодні нормативно-правовим забезпеченням державної молодіжної політики є сукупність законів та підзаконних актів, які за предметом правового регулювання складають окрему підгалузь ювенального законодавства — законодавство про молодь. Базовими серед них є уже цитований Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», а також Закони України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.) та «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001 р.). Галузь відмітна великою кількістю підзаконних актів (указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих актів центрального органу виконавчої влади, що проводить державну молодіжну політику). Особливе місце у правовому забезпеченні державної молодіжної політики займають державні програми, серед яких системоутворюючу роль відіграє Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки [20].

Таким чином, правовий статус молоді сьогодні законодавчо встановлений і гарантований реалізацією окремого напрямку державної політики, що дає можливість на основі синтезу дефініцій молоді, які існують в законодавстві, міжнародних актах та спеціальній літературі, дати власне визначення молоді України з позицій загальнотеоретичної юриспруденції. Молодь України — це суспільна спільнота осіб віком від 14 до 35 років, які перебувають у процесі соціального, політичного та духовного становлення і мають специфічний правовий статус.

Визнання молоді самостійним суб'єктом права має велике теоретичне і практичне значення. З одного боку, це дає змогу створити належні умови для розвитку і самореалізації молоді, з іншого — включити її в усі суспільні процеси для забезпечення прогресивної динаміки суспільства і держави.

Література

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лют. 1993 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2998-12>.
2. Оленіч С. Р. Молодь як об'єкт і суб'єкт суспільних відносин у сучасній Україні : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / С. Р. Оленіч. — К., 2009. — 199 арк.
3. Ишкильдина Г. Р. Правосознание молодежи: проблемы становления и эволюции в современных условиях : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Г. Р. Ишкильдина. — Казань, 2002. — 21 с.
4. Андреева Д. С. Административно-правовое регулирование в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д. С. Андреева. — Ірпінь, 2009. — 18 с.
5. Лисовский В. Т. Эскиз к портрету: жизненные планы, интересы и стремления советской молодежи / В. Т. Лисовский. — М. : Молодая гвардия, 1962. — 89 с.
6. Иконникова С. Н. Молодежь в социальной структуре развитого социалистического общества : автореф. дис. ... д-ра филос. наук / С. Н. Иконникова. — Ленинград, 1974. — 38 с.
7. Неумойнов Г. К. Молодежь как общественная группа и ее внутренняя структура : монография / Г. К. Неумойнов. — М. : Высш. шк., 1972. — 311 с.

8. Кон И. С. Диалектика развития современной молодежи / И. С. Кон. — М. : Мысль, 2006. — 178 с.
9. Боряз В. Н. Молодежь : методол. проблемы исследования / В. Н. Боряз. — Ленинград : Наука, 1973. — 304 с.
10. Павловский В. В. Ювентология: проект интегративной науки о молодежи / В. В. Павловский. — М. : Академический Проект, 2001. — 301 с.
11. Головатий М. Ф. Соціологія молоді : курс лекцій / М. Ф. Головатий. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К. : МАУП, 2006. — 304 с.
12. Соціологічна енциклопедія / уклад. В. Г. Городяненко. — К. : Академвидав, 2008. — 456 с.
13. Сокурянская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода / Л. Г. Сокурянская. — Х. : Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2006. — 576 с.
14. Глухарева Л. И. Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование) : монография / Л. И. Глухарева. — М. : Юрист, 2003. — 301 с.
15. Всемирная программа действия, касающаяся молодежи, до 2000 г. и на последующий период : А/Res/50/8, 1 13 March 1996 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://vmo.rgub.ru/files/act_programm_2000-146-2.pdf
16. Білоусов О. С. Молодіжні організації як суб'єкт громадянської ініціативи в Україні // Ювенальна політика та ювенальна юстиція в сучасній державі : матеріали міжнар. наук. конф. Одеса, 21–22 верес. 2007 р. / за заг. ред. Ю. М. Оборотова. — О. : Фенікс, 2007. — С. 5–11.
17. Канавець М. В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / М. В. Канавець. — К., 2009. — 21 с.
18. Крестовська Н. М. Ювенальний правовий статус // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. — О. : Юрид. л-ра, 2009. — Т. 8. — С. 278–285.
19. Архипов С. И. Субъект права. Теоретическое исследование : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / С. И. Архипов. — Екатеринбург, 2005. — 46 с.
20. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 роки : постанова Кабінету Міністрів України 28 січ. 2009 р., № 41 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМ № 1015 від 3 листоп. 2010 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1164.43.2&nobreak=1>.

Анотація

Проць О. С. Молодь як суб'єкт права. — Стаття.

Стаття присвячена характеристиці молоді як суб'єкта права. Аналізуються основні методологічні підходи до поняття «молодь». На основі синтезу дефініцій молоді, які існують в законодавстві, міжнародних актах та спеціальній літературі, дається авторське визначення молоді України з позицій загальнотеоретичної юриспруденції. Доведено, що визнання молоді самостійним суб'єктом права має велике теоретичне і практичне значення.

Ключові слова: молодь, суб'єкт права, державна молодіжна політика, колективні права.

Аннотация

Проць А. Е. Молодежь как субъект права. — Статья.

Статья посвящена характеристике молодежи как субъекта права. Анализируются основные методологические подходы к понятию «молодежь». На основе синтеза дефиниций молодежи, которые существуют в законодательстве, международных актах и специальной литературе, дается авторское определение молодежи Украины с позиций общетеоретической юриспруденции. Доказано, что признание молодежи самостоятельным субъектом права имеет большое теоретическое и практическое значение.

Ключевые слова: молодежь, субъект права, государственная молодежная политика, коллективные права.

Summary

Prots O. E. Youth as a subject of law. — Article.

Article is devoted to characterization of youth as a subject of law. Basic methodological approaches to the concept of «youth» are analyzed. Basing on the synthesis of definitions of youth that exist in

legislation, international instruments and special literature the author definition of the youth of Ukraine is given from the standpoint of jurisprudence. It is proved that the recognition of the youth as independent subject of law has great theoretical and practical importance.

Keywords: youth, the subject of law, the state youth policy, collective rights.

УДК 347.79(477):656.61

О. М. Шемякін, С. В. Немерцалова

ПРОГРАМНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Сталий розвиток національних та регіональних морегосподарських систем, глобального мирового морського господарства в цілому є складним процесом, в якому функціонують багато суб'єктів різного характеру. Для регулювання суспільних відносин, що виникають при цьому, використовуються різні соціальні норми; розвиток морської галузі, як процес, обумовлений діалектикою суспільної історії, вимагає особливої якості соціальних регуляторів. В цьому контексті програмне регулювання на національному та міжнародному рівнях виявилось незамінним засобом забезпечення як технічного, так і соціально-економічного прогресу. Тому теоретико-прикладні наукові дослідження програмного правового регулювання розвитку морського господарства мають велику актуальність. Так, кафедрою морського права Одеської національної морської академії здійснюється науково-дослідна робота за темою № 104-Б «Визначення механізмів розроблення та фінансування міжнародних програм та форм їх імплементації у національне морське законодавство».

Метою цього аналізу є визначення змісту правового програмного регулювання розвитку морського господарства. Для цього необхідно вирішити такі наукові завдання: визначитись із формами та правовою природою програм, що впливають на розвиток морського господарства, проаналізувати аспекти національного програмного регулювання у цій сфері, дослідити зміст конкретних програм та правову доктрину у цій сфері. Питання програмного регулювання знайшли свій розвиток у працях Б. В. Бабіна, О. Ю. Іваницького, В. О. Ключкова, В. О. Кроленко, Е. В. Третьяка, К. В. Удовенко та ін. Водночас робіт, присвячених аналізу впливу програмних правових регуляторів на розвиток морського господарства, сьогодні немає.

І. Сташко вбачає мету державного програмування у забезпеченні найбільш ефективного варіанта розвитку підприємництва та економіки країни загалом. Програмування визначається при цьому як процес орієнтації підприємництва з боку органів державного управління шляхом регулярного і комплексного впливу на його структуру відповідно до мети соціально-економічного розвитку на певний період [18]. Сучасні автори підкреслюють зв'язок програмного регулювання (програмування) та розвитку як соціально-економічної категорії. Вва-